

УДК 342.5(477)

<https://doi.org/10.34142/24130060.2021.22.1.05>

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ЕПІДЕМІЇ COVID-19: ІНФОРМАЦІЙНО-БЕЗПЕКОВИЙ КОНТЕКСТ

Г. М. Куц, І. Д. Денисенко, О. О. Безрук, І. О. Радіонова

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Ю. О. Куц

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Пандемія коронавірусу актуалізувала проблематику інформаційної безпеки для України. Маніпуляція інформацією стосовно проблематики COVID-19 становить загрозу захищеності громадян України від деструктивних інформаційно-психологічних впливів.

За допомогою контент-аналізу було виділено домінуючі деструктивні міфи стосовно епідемії COVID-19, які найбільш поширені у суспільній свідомості українців. Зазначено, що низький рівень інформаційної грамотності населення призводить до невміння людей забезпечувати власну інформаційну безпеку. Відстежено піки зростання маніпулятивних матеріалів щодо коронавірусу в медіа-просторі просторі України.

Констатовано, що пандемія коронавірусу для органів публічної влади України стала тестом на відповідальність. Маючи усі важелі впливу, владні органи України переважно виявилися не готовими формувати своєчасні ефективні механізми протидії деструктивним інформаційно-психологічним впливам, пов'язаних з пандемією COVID-19. Найчастіше неефективність органів влади проявлялася або у повільному реагуванні на виклики та деструктивні інформаційно-психологічні загрози щодо епідемії COVID-19, або в ігноруванні означених загроз.

Key words: Коронавірус, COVID-19, Україна, органи публічної влади, інформаційні загрози, інформаційна безпека, дезінформація, маніпуляції.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ УКРАИНЫ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ ЭПИДЕМИИ COVID-19: ИНФОРМАЦИОННО-БЕЗОПАСНЫЙ КОНТЕКСТ

Г. М. Куц, И. Д. Денисенко, А. А. Безрук, И. А. Радіонова, Ю. О. Куц

Пандемия коронавируса актуализировала проблематику информационной безопасности Украины. Манипуляция информацией по проблематике COVID-19 представляет угрозу защищенности граждан Украины от деструктивных информационно-психологических влияний.

С помощью контент-анализа были выделены доминирующие деструктивные мифы по эпидемии COVID-19, наиболее распространенные в общественном сознании украинцев. Отмечено, что низкий уровень информационной грамотности населения приводит к неумению людей обеспечивать свою информационную безопасность. Отслежены

критические точки роста манипулятивных материалов по коронавирусу в медиа-пространстве Украины.

Констатировано, что пандемия коронавируса для органов публичной власти стала тестом на ответственность. Имея все рычаги влияния, властные органы Украины преимущественно оказались не готовы формировать своевременные эффективные механизмы противодействия деструктивным информационно-психологическим воздействиям, связанным с пандемией COVID-19.

Зачастую неэффективность органов власти проявлялась либо в медленном реагировании на вызовы и деструктивные информационно-психологические угрозы эпидемии COVID-19, либо в игнорировании указанных угроз.

Ключевые слова: Коронавирус, COVID-19, Украина, органы публичной власти, информационные угрозы, информационная безопасность, дезинформация, манипуляции.

ACTIVITIES OF UKRAINIAN PUBLIC AUTHORITIES TO RESPONSE THE COVID-19 EPIDEMIC: INFORMATION AND SECURITY CONTEXT

H. Kuts, I. Denysenko, O. Bezruk, I. Radionova, Y. Kuts

Ukraine, like most countries in the world, has faced a number of problematic issues in various spheres of public life under the coronavirus pandemic.

Ukraine is a post-communist country. Since 2014, an armed conflict has been going on in the eastern territories of Ukraine. This threatened the lives of thousands of people who were forced to flee their homes. Today there are about 1.5 million forced internal migrants in Ukraine. The coronavirus pandemic, combined with the ongoing armed conflict, could potentially lead to political instability and act as a catalyst for the economic crisis in Ukraine.

The coronavirus pandemic has raised the issue of information security for Ukraine. Manipulation of information on COVID-19 poses a security threat from destructive information and psychological influences on Ukrainian citizens.

The content analysis highlighted the dominant destructive myths about the COVID-19 epidemic, which are most prevalent in the public consciousness of Ukrainians. It is noted that the low level of information literacy of the population leads to the inability of people to ensure their own information security. The peaks of manipulative coronavirus materials growth in the media space of Ukraine were traced.

It was stated that the coronavirus pandemic has become a test of responsibility for the Ukrainian public authorities. With all the levers of influence, the Ukrainian authorities were largely unprepared to develop timely and effective mechanisms to counter the destructive information and psychological influences associated with the COVID-19 pandemic. The inefficiency of the authorities was most often manifested either in the slow response to the challenges and destructive informational and psychological threats to the COVID-19 epidemic, or in the disregard of these threats.

Key words: Coronavirus; COVID-19, Ukraine, public authorities, information threats, information security, misinformation, manipulation.

Постановка проблеми. У китайському місті Ухань у грудні 2019 року було виявлено новий вид коронавірусу SARS-CoV-2, який здатний викликати хворобу COVID-19. Масштаби поширення епідемії COVID-19 стали настільки серйозними, що Всесвітня організація охорони здоров'я 11 березня 2020 року оголосила коронавірус пандемією (BBC News. Ukrayina, 2020). Загалом у всьому світі на 11.03.2020 р. було зареєстровано понад 117 000 випадків захворювання коронавірусом, з них 4 131 – смертельні.

В Україні на 11.03.2020 р. було підтверджено лише один випадок коронавірусу. Разом з тим, із 12.03.2020 р. по 03.04.2020 р. урядом України було введено карантин на всій її території. Згодом Кабінет Міністрів України подовжив карантин до 22.05.2020 р. (Ministerstvo ohoroni zdorov'ya Ukrayini, 2020).

Починаючи з 18.03.2020 р., в Україні було здійснено закриття кордонів, призупинено залізничне та авіаційне сполучення, припинено міжміське автомобільне сполучення та роботу метро. Було введено ряд інших жорстких обмежень, зокрема, припинено роботу закладів освіти та громадського харчування. З 22.05.2020 р. до 31.07.2020 р. в Україні запроваджено адаптивний карантин, під час якого знімається більшість обмежень. Втім, у тих регіонах України, де спостерігався високий рівень захворюваності, введені більш жорсткі протиепідеміологічні заходи.

Україна – посткомуністична країна з населенням понад 44 млн. осіб, яка здобула незалежність у 1991 році після розпаду СРСР. Починаючи з 2014 року, Україна перебуває в стані неоголошеної війни. Південна частина території України – Крим – незаконно анексована сусідньою державою Росією (Verhovna Rada Ukrayini, 2015). На східних територіях України у 2014 році розпочався збройний конфлікт і бойові дії тривають вже сьомий рік. Анексія Криму та бойові дії на сході України спричинили загрози життю тисячам людей, які вимушені були покинути власні домівки та стати внутрішніми мігрантами. Станом на квітень 2020 року в Україні

zareestrovano bliz'ko 1,5 mln. vимушених внутрішніх мігрантів (Gov.ua, 2020).

Бойові дії на східних територіях України, велика кількість внутрішніх мігрантів становлять небезпеку для функціонування держави, загрожують її політичному та економічному розвитку. Пандемія коронавірусу у сукупності із триваючим збройним конфліктом потенційно може призвести до політичної нестабільності та зіграти роль каталізатора економічної кризи. Це вимагає злагодженої та ефективної діяльності органів публічної влади України задля уникнення економічного спаду та соціальних потрясінь у суспільстві.

Пандемія коронавірусу актуалізувала проблематику інформаційної безпеки і для України, і для світу. Це обумовлюється тим, що пандемія розвивається в умовах інформаційного високотехнологічного суспільства. Тому поширення дезінформації, маніпулятивних меседжів та фейків у кіберінформаційному просторі відбувається миттєво. Шквал маніпуляцій, фейків, дезінформації стосовно епідемії COVID-19, який миттєво охопив інформаційний простір, Всесвітньою організацією охорони здоров'я було названо «інфодемією» (Gorbulin ta Danik, 2020, s. 12). Перед органами влади кожної держави постали складні завдання не лише організації протиепідеміологічних заходів, але й одночасного оперативного формування механізмів протидії деструктивним інформаційно-психологічним впливам. Адже дезінформація в умовах пандемії, як і сама хвороба, також несе загрози життю людей.

Важливість дослідження інформаційно-безпекового контексту проблематики пандемії пов'язана також з тим, що тема коронавірусу експлуатується і політиками, і криміналітетом, і терористами та екстремістами. В умовах пандемії деструктивні елементи, переслідуючи власні цілі, прагнуть впливати на суспільну думку та використовують можливість грати на страху людей.

Ситуація з пандемією рельєфно висвітлила проблемність інформаційної політики України. Захищеність особи від руйнівних інформаційно-психологічних впливів відноситься до національних інтересів України в інформаційній сфері (Verhovna Rada Ukraini, 2016). Відповідно, маніпуляція інформацією стосовно проблематики COVID-19 становить загрозу захищеності громадян України від деструктивних інформаційно-психологічних впливів.

Українська держава потребує виваженої інформаційної політики у протидії дезінформації щодо пандемії коронавірусу, у запобіганні поширенню панічних настроїв у суспільстві, спровокованих маніпулятивними інформаційними технологіями. Окреслене коло проблем визначило вибір теми та напрямок дослідження: виявлення ефективності діяльності органів публічної влади України з точки зору оперативного формування механізмів протидії негативним інформаційно-психологічним впливам, пов'язаних з пандемією COVID-19.

Аналіз актуальних досліджень. Зростання впливу інформаційної складової на соціальне життя в умовах пандемії коронавірусу вимагає перегляду традиційних підходів до експлікації проблематики інформаційної безпеки.

Вагоме значення для дослідження має концепція V. Gorbulin & Yu. Danyk, в якій сфокусовано акценти на особливостях пандемії COVID-19 у контексті дискурсу національної безпеки (Gorbulin та Danik, 2020). Важливою є аргументація щодо впливу сучасних інформаційних технологій на суспільство в умовах пандемії коронавірусу, насамперед тих, що мають ознаки цілеспрямованих інформаційно-психологічних дій (Gorbulin та Danik, 2020, s. 3). Дезінформація в умовах пандемії може поширюватися з метою досягнення різноманітних цілей: економічних, геополітичних, психологічних, когнітивних тощо. Основними провідниками дезінформації стають насамперед соціальні мережі та електронні засоби масової інформації. Ефективність інформаційно-

психологічної операції за умови широкого використання кіберінформаційного простору визначається трьома чинниками – наявність реальної вірусної небезпеки; супроводжуючі кіберінформаційні аспекти; економічний і геополітичний контекст (Gorbulin та Danik, 2020, s. 6).

У забезпеченні інформаційної безпеки, на думку S. Qadir та S. Quadri, слід дотримуватися таких базових ознак: конфіденційність, цілісність та доступність. Найбільш важливим є критерій доступності, оскільки без наявності доступності неможливо використовувати методи конфіденційності та цілісності (Qadir and Quadri, 2016).

Захист власного особистого простору як умови забезпечення інформаційної безпеки індивіда – найважливіший фактор розвитку сучасної демократичної держави. Конфіденційність – вважають дослідники M. Islama, J. Watson, R. Iannella, S. Geva – це легітимний контроль над власною особистою інформацією, а не просто приховування інформації (2017).

Базовим елементом забезпечення інформаційної безпеки є інформаційна (комп'ютерна) грамотність населення (N. Safa & C. Maple). Задля якісної підготовки з інформаційної безпеки необхідно підвищувати рівень обізнаності користувачів, що дозволить індивідам відстоювати ціннісні аспекти особистого та соціального життя (Safa and Maple, 2016).

Сучасні виклики та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам в Україні аналізує U. Pnytska (2016). Інформаційна безпека є складовою національної безпеки та пріоритетною функцією держави. Інформаційна безпека виступає в ролі сполучної ланки між політикою національної безпеки держави та інформаційною політикою країни.

Захист населення від негативного впливу інформаційно-маніпулятивних технологій під час пандемії коронавірусу є однією з найважливіших функцій владних інститутів (O. D. Lazor, O. Y. Lazor, O. Yaremenko). Від ефективності діяльності органів публічної влади залежить масштаб епідемії та ліквідація її наслідків (Lazor, Lazo та Yaremenko, 2020).

Також для дослідження стали важливими теорії щодо особливостей управління органів публічної влади України в умовах пандемії, зокрема, окремі положення концепції D. Tereshchenko (2020).

Метою статті є аналіз діяльності органів публічної влади України з протидії епідемії COVID-19 з позиції інформаційно-безпекового контексту.

У методологічному плані дослідження зорієнтоване на використання оптимальних методологічних підходів з різних напрямків суспільно-політичного, державно-управлінського, історико-філософського знання стосовно експлікації проблематики інформаційної безпеки, епідемії COVID-19, діяльності органів публічної влади України в умовах пандемії.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають загальнонаукові методи пізнання інформаційних процесів у сучасному суспільстві, зокрема, емпіричні, аналітичні, порівняльні та описові. Крім того, методи дослідження базуються на принципах системного та структурно-функціонального аналізу.

Авторами дослідження здійснювався моніторинг інформаційно-безпекових загроз щодо проблематики пандемії у період жорсткого етапу карантину в Україні (з 12.03.2020 по 22.05.2020). Моніторингу піддавалися ключові електронні ЗМІ та сторінки лідерів громадської думки у соціальних мережах. Методологічною основою для формування переліку актуальних інформаційно-безпекових загроз щодо проблематики епідемії COVID-19 стала нормативно-законодавча база України.

Задля виявлення домінуючих у суспільній свідомості українців деструктивних теорій стосовно епідемії COVID-19 використано метод контент-аналізу. Застосовано синхронно-діахронний метод для відстеження маніпулятивної інформації щодо пандемії коронавірусу, яка має ознаки деструктивних інформаційно-психологічних впливів.

Здійснено аналіз масиву вторинної соціологічної інформації стосовно проблематики діяльності органів публічної влади України в умовах пандемії коронавірусу.

Виклад основного матеріалу. Україна, як і більшість країн світу, в умовах поширення коронавірусу COVID-19, зіштовхнулася з низкою проблемних питань у різних суспільних сферах. Протидія епідемії COVID-19 в усіх країнах світу стала «пошуком балансу між захистом населення та розвитком економіки» (Gorbulin та Danik, 2020, s. 10). Аналізувати епідемію COVID-19 лише у медичному чи соціальному контексті недоцільно, оскільки пандемія впливає на весь спектр суспільного життя: економіку, освітню галузь, сферу національної безпеки та ін.

Пандемія стрімко змінює світ: уже з'являються дослідження про роль штучного інтелекту у запобіганні та виявленні Covid-19. Масштабні зміни очікуються в системі освіти, де активно розробляються нові технології онлайн-навчання (Abdeldayem, Aldulaimi, S. and Aldulaimi, M., 2020). Пандемія COVID-19 стала детермінантою переформатування соціальних відносин, сприяючи формуванню нових кіберсоціальних відносин. Глобальна ізоляція населення за місцем проживання вплинула на структуру соціальних відносин (Agarwal and Sunitha, 2020).

Через пандемію COVID-19 постало доволі неоднозначне для громадян питання обмеження їх свобод. Наприклад, контроль з боку владних інституцій за людьми під час карантину з метою недопущення його порушення. Переважно для такого контролю стали залучатися засоби мобільного зв'язку, відеоспостереження тощо. У контексті дискурсу прав та свобод індивіда пандемія певним чином спричинила загрози демократичному розвитку. Мається на увазі тренд щодо посилення контролю за діями громадян. Для країн стабільної демократії ці загрози не так помітні, оскільки реверс до авторитарних політичних режимів тут малоймовірний. Це насамперед стосується тих країн, що лише проходять шлях демократизації, зокрема, України.

У період пандемії люди більше часу проводять у віртуальному кіберпросторі. Багато хто з них підпадає під вплив деструктивних

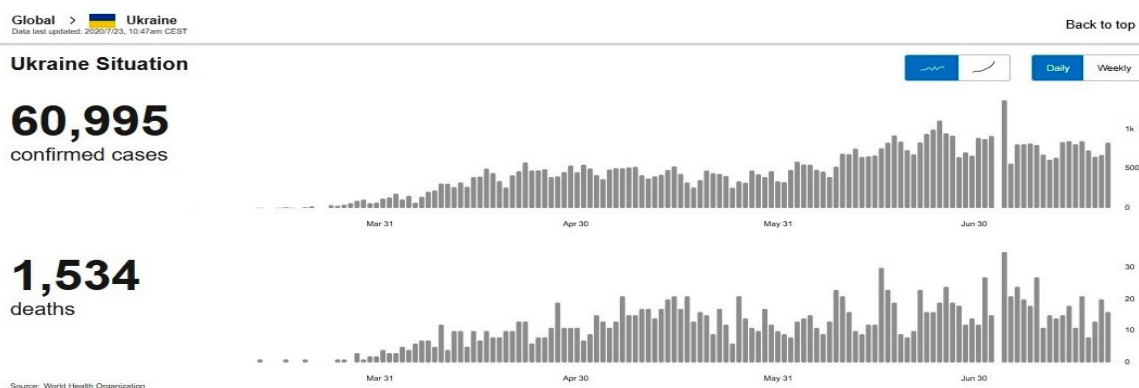
інформаційних технологій, спрямованих на викривлення інформації щодо пандемії коронавірусу.

Відповідно, інформаційна політика України в умовах епідемії COVID-19 має бути спрямована на забезпечення національних інтересів держави насамперед у сфері інформаційної безпеки держави. Під поняттям інформаційної безпеки мається на увазі «стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, за якого зводиться до мінімуму завдання збитків через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, негативний інформаційний вплив, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації» (Ілнйська, 2016, р. 28).

Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization (WHO), 2020), на 23 липня 2020 року в Україні виявлено: 60 995 підтверджених випадків зараження коронавірусом; померло 1534 осіб. Динаміка захворюваності на коронавірус в Україні доволі тривожна. Кількість хворих, незважаючи на тривалі карантинні заходи, лише зростає (Рис. 1) (World Health Organization (WHO), 2020).

Рис. 1.

*Динаміка захворюваності на коронавірус в Україні
(станом на 23.07.2020)*

Ситуація зростання захворюваності на коронавірус в Україні, незважаючи на тривалі протиепідеміологічні заходи, обумовлена багатьма чинниками. Найвагоміші чинники, на нашу думку – це певне ігнорування

органами публічної влади України деструктивних інформаційно-психологічних впливів на населення та незадовільний рівень комунікації між владою та громадянами стосовно проблематики пандемії.

Авторами здійснювався щотижневий моніторинг ключових електронних ЗМІ України та сторінок лідерів громадської думки у соціальних мережах з метою відстеження інформаційно-безпекових загроз щодо проблематики пандемії у період жорсткого етапу карантину в Україні (з 12.03.2020 по 22.05.2020). Основою для формування переліку ключових актуальних інформаційно-безпекових загроз щодо проблематики епідемії COVID-19 стала нормативно-законодавча база України.

Загрози національній безпеці України – це певні явища, чинники, тенденції, які роблять неможливими (або ускладнюють) реалізацію національних інтересів України, збереження її національних цінностей (Verhovna Rada Ukrayini, 2018). До актуальних загроз національній безпеці України (Verhovna Rada Ukrayini, 2015) відносяться інформаційно-психологічні війни, оскільки такі війни призводять до викривленої інформаційної картини світу.

Основні загрози інформаційній безпеці України наступні (Verhovna Rada Ukrayini, 2015): ведення інформаційної війни проти Української держави, відсутність цілісної комунікативної політики органів державної влади, низький рівень медіа-культури українського суспільства.

Крім того, до загроз національній безпеці України в інформаційній сфері відносяться: обмеження свободи слова; обмеження доступу громадян до інформації; викривлення інформації, тенденційне висвітлення інформації, ігнорування важливої для суспільства інформації, спотворення, замовчування та блокування інформації; несанкціоноване поширення інформації; відверта дезінформація; деструктивне інформаційне вторгнення у національний інформаційний простір; функціонування у національному інформаційному просторі непідконтрольних державі інформаційних потоків та ін. (Pnytska, 2016, p. 30).

Було констатовано, що низький рівень інформаційної грамотності населення призводить до невміння людей забезпечувати власну інформаційну безпеку. Люди не готові до використання ІТ-технологій у повсякденному житті. Недостатній рівень інформаційної грамотності індивідів негативно відображався на їхній взаємодії з органами влади, органами охорони здоров'я тощо. Організація дистанційного навчання, до якої фактично були задіяні більшість сімей України, також потерпала від низького рівня інформаційної грамотності.

Основні пріоритети забезпечення інформаційної безпеки України наведені у Стратегії національної безпеки України. До них відноситься протидія «маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації» та «розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади» (Verhovna Rada Ukrayini, 2015). На жаль, відстеження діяльності органів публічної влади в Україні щодо проблематики пандемії коронавірусу демонструє, що ці пріоритети залишаються переважно декларативними.

За допомогою контент-аналізу було виділено домінуючі деструктивні міфи стосовно епідемії COVID-19, які найбільш поширені у суспільній свідомості українців: 1) коронавірус є штучно створеним, його розробили з метою створення вакцини від нього чи для зменшення чисельності населення; 2) масштаби коронавірусу перебільшені, коронавірусу не існує; 3) коронавірусом хворіють лише люди похилого віку; 4) поширення коронавірусу пов'язане з 5 G-зв'язком та ін. Окрема велика група міфів була пов'язана з методами лікування коронавірусу.

Українські науковці В. Горбулін та Ю. Даник також зазначають, що одними із найбільш поширених в Україні конспірологічних теорій щодо COVID-19 є теорія про штучне походження коронавірусу SARS-CoV-2 та версія про те, що 5G-зв'язок безпосередньо пов'язаний з новим вірусом (або викликає саме захворювання, або сприяє його поширенню) (Gorbulin та Danik, 2020, р. 5-6).

Поширеність в українському суспільстві конспірологічних теорій щодо штучного походження коронавірусу підтверджують соціологічні опитування (Таблиця 1).

Таблиця 1

З яким з цих тверджень щодо коронавірусу ви згодні в більшій мірі?

Коронавірус з'явився природним шляхом і потім поширився на світ	17,6%
Коронавірус був зроблений штучно у лабораторії, але його поширення у світі було випадковістю	29,3%
Коронавірус був спеціально розроблений і навмисно поширений у світі для зменшення чисельності населення та/чи завдання шкоди окремим країнам	36,7%
Інше	3,7%
Важко відповісти	12,5%
Відмова відповідати	0,2%

Найбільше число респондентів (37%) вважають, що коронавірус був «спеціально розроблений і навмисно поширений у світі для зменшення чисельності населення та/чи завдання шкоди окремим країнам». Ще 29% респондентів обрали варіант, що коронавірус «зроблений штучно у лабораторії, але його поширення у світі було випадковістю». Тобто, значна більшість респондентів (66%) дотримуються думки щодо штучного походження коронавірусу (Kyiv International Institute of Sociology, 2020a).

Такі результати соціологічного опитування свідчать про недолугість інформаційної політики України щодо ситуації пандемії.

Для поширювачів маніпулятивної інформації пандемія коронавірусу стала своєрідним «клондайком». Наслідками для споживачів дезінформаційного контенту є панічні настрої та тотальна невизначеність.

Звернемося до аналізу щотижневої моніторингової інформації щодо маніпуляцій, пов'язаних з темою корона вірусу (Texty.org.ua., 2020a). Моніторинг проводять «texty.org.ua» (проект, фінансований National Democratic Institute). Сайти, щодо яких здійснюється моніторинг: 70 українських онлайн-видань, в яких виявлено понад 10% маніпулятивних

новин від усіх новин про Україну; 68 російських сайтів, які орієнтовані на українську проблематику. На цих сайтах відстежуються лише маніпулятивні матеріали. Крім того, моніторинг здійснюється щодо 17 великих українських онлайн-видань та 16 великих російських видань, які орієнтовані на український медіа-простір. У великих онлайн-виданнях моніторингу піддаються всі матеріали з метою виявлення маніпуляцій та дезінформації.

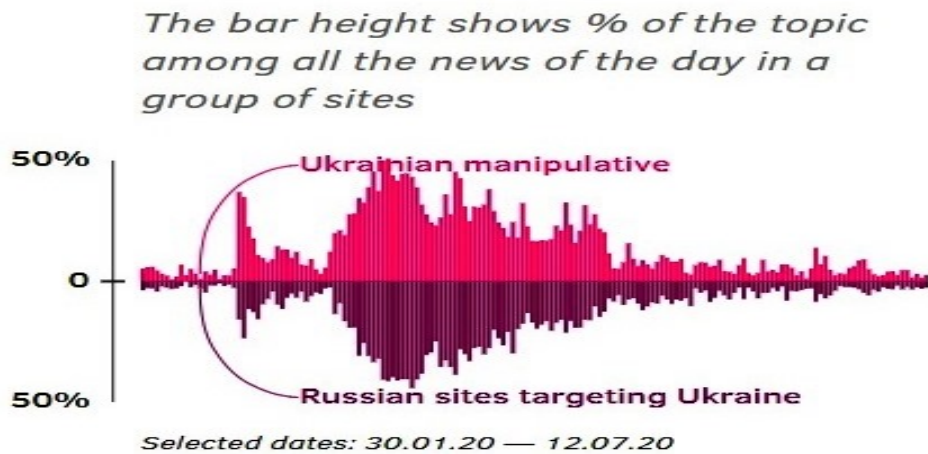
Із означеного масиву маніпулятивної інформації найчастіше з'являються новини, пов'язані із твердженнями про штучно створений коронавірус. Аналітики зафіксували 2500 новин, пов'язаних з темою «штучності» корона вірусу «Протягом уже майже півроку відтоді, як у світі розгортається пандемія, на десятках російських сайтів у більш, ніж 1500 публікаціях про коронавірус без жодних спроб коректного аргументування були вжиті саме словосполучення на кшталт «искусственно создан», «биологическое оружие», «лабораторный вирус»» (Texty.org.ua., 2020b).

Українські маніпулятивні сайти більш потужно поширюють дезінформацію. Причому, вплив українських медіа на суспільство значно вагоміший. За підрахунками аналітиків маніпулятивні публікації на таких сайтах можуть зібрати п'ятдесятимільйонну аудиторію на місяць. За півроку пандемії на українських ресурсах вийшло близько тисячі матеріалів, де йшла мова про «штучність» коронавірусу. Власне кажучи, українські маніпулятивні сайти не лише поширюють неперевірену інформацію щодо коронавірусу. Доволі часто вони підносять репліки із соціальних мереж до рівня експертної позиції.

На Рисунку 2 продемонстровано кількість маніпулятивної інформації щодо пандемії коронавірусу на медіа-ресурсах, що піддавалися моніторингу. На діаграмі висота стовпчика показує % теми корона вірусу серед усіх матеріалів з групи сайтів за день (період: 30.01.2020. – 12.07.2020.) (Texty.org.ua., 2020a).

Рис. 2.

*Динаміка появи маніпулятивних матеріалів
щодо епідемії COVID-19 в медіа-просторі України (30.01.2020 – 12.07.2020)*

Перший пік появи та різкого зростання дезінформації щодо епідемії COVID-19 у групі маніпулятивних ЗМІ припадає на 20-21 лютого 2020 року (Таблиця 2).

Таблиця 2

*Маніпулятивні матеріали щодо теми коронавірусу
в медіа-просторі України (20.02.2020-21.02.2020)*

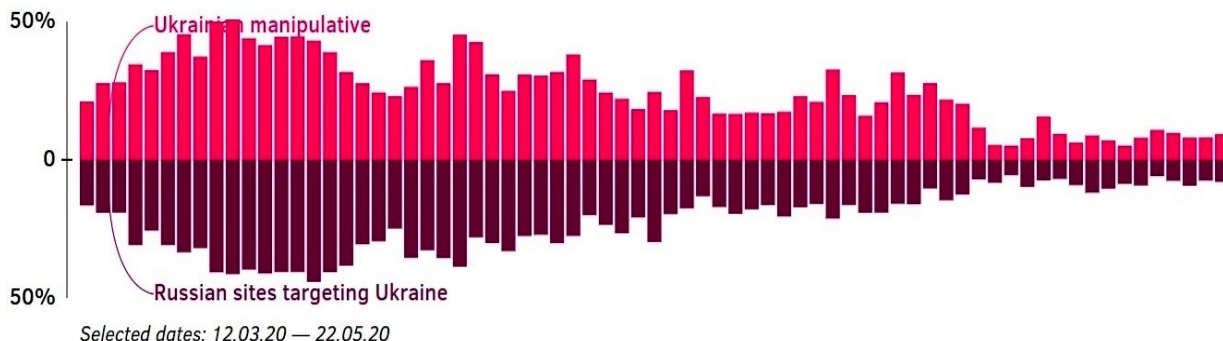
Date	Ukrainian manipulative nature		Russian sites targeting Ukraine	
	Number of items	% of news on topic as share of total in a group of sites	Number of items	% of news on topic as share of total in a group of sites
20.02.2020.	90	36,9	35	15,7
21.02.2020.	85	34,8	54	23,5

Другий пік зростання дезінформації в українському медіа-просторі щодо епідемії COVID-19 припадає на кінець березня 2020 року і тримає достатньо високі позиції аж до початку травня 2020 року. Саме тоді був період жорсткого карантину (Рисунок 3).

Рис. 3.

**Динаміка появи маніпулятивних матеріалів
щодо епідемії COVID-19 в медіа-просторі України (12.03.2020 – 22.05.2020)**

The bar height shows % of the topic among all the news of the day in a group of sites

Жорсткий етап карантину тривав в Україні 72 дні (з 12 березня по 22 травня 2020 року). У Таблиці 3 відображено інформацію по датах у місяці березні, коли маніпулятивна інформація про коронавірус перевищувала 30% від загального масиву інформації тих медіа ресурсів в Україні, які піддавалися моніторингу (Texty.org.ua., 2020a). Тобто, дезінформація щодо коронавірусу активно генерувалася саме на початку карантину.

Таблиця 3

**Маніпулятивні матеріали щодо теми коронавірусу
в медіа-просторі України у березні 2020 року**

Date	Ukrainian manipulative nature		Russian sites targeting Ukraine	
	Number of items	% of news on topic as share of total in a group of sites	Number of items	% of news on topic as share of total in a group of sites
16.03.2020.	69	34,5	139	30,8
17.03.2020.	61	32,4	116	25,6
18.03.2020.	93	38,9	135	30,8
19.03.2020.	99	45,4	150	33,4
20.03.2020.	91	37,3	153	31,9
21.03.2020.	84	50,0	120	40,7
22.03.2020.	99	50,8	90	41,3
23.03.2020.	105	43,9	178	39,6
24.03.2020.	117	41,5	189	41,1
25.03.2020.	117	44,5	188	40,5

26.03.2020.	104	44,6	177	40,5
27.03.2020.	103	43,1	184	44,1
28.03.2020.	70	38,9	121	40,6
29.03.2020.	46	31,7	91	38,2
30.03.2020.	72	27,7	131	30,5

Починаючи з 1 квітня 2020 р., маніпулятивної інформації стало менше. Втім, весь період карантину маніпулятивні меседжі щодо пандемії коронавірусу перманентно вносилися в інформаційний простір України.

Наприкінці березня – на початку квітня 2020 року на сайтах з маніпулятивним контентом відсоток публікацій, присвячених проблемі коронавірусу, становив близько 50% від усіх публікацій. Тобто, в кожній другій публікації – незалежно від того, про що вона була – коронавірус певним чином згадували (Texty.org.ua., 2020b).

Ігнорування населенням України карантинних обмежень сьогодні – це прямий наслідок шаленого роздмухування фобій у березні-квітні 2020 року.

Звернемося до питання ефективності дій публічної влади України у протидії епідемії коронавірусу. З 20 по 23 червня 2020 року Київський Міжнародний інститут соціології провів соціологічне опитування, у якому респондентів попросили оцінити ситуацію щодо загроз, пов'язаних з епідемією коронавірусу в Україні. Власне кажучи, мова йшла про ефективність органів влади у протидії загрозам поширення епідемії. Більшість респондентів – 63% – вважають, що Україна ще не впоралася з епідемією коронавірусу. Відповідно, кількість нових хворих зростатиме (Kyiv International Institute of Sociology, 2020b).

Таблиця 4

На вашу думку, Україна вже впоралася з епідемією коронавірусу, нових хворих скоро ставатиме менше; або ж Україна ще не впоралася з епідемією, і число нових хворих зростатиме?

Україна вже пододала епідемію коронавірусу, нових хворих скоро ставатиме менше	18%
Україна ще не впоралася з епідемією, і число нових хворих скоро зростатиме	63%
Важко відповісти	19%

Лише 18% респондентів вважають, що епідемію коронавірусу в Україні подолано. На їх думку, це сприятиме зменшенню кількості хворих (Таблиця 4). Не змогли визначитись із відповіддю на це питання 19% українців, тобто, майже кожен п'ятий респондент.

Невтішні висновки щодо низької ефективності діяльності органів влади в Україні можна зробити із всеукраїнського соціологічного опитування групи «Рейтинг», яке було проведене 24-28 червня 2020 року. Згідно з результатами цього соціологічного опитування, загроза коронавірусу видається українцям менш небезпечною, ніж некомпетентність української влади (Таблиця 5). На питання стосовно того, що саме стане причиною економічної кризи в Україні восени 53% зазначили, що це буде некомпетентність влади. 32% респондентів вважають, що причиною економічної кризи може стати епідемія COVID-19. Війну на українському Донбасі, яка триває з 2014 року, лише 6% респондентів вважають можливою причиною економічної кризи (Radio Svoboda, 2020, s. 6).

Таблиця 5

Оберіть одну причину, через яку може відбутися економічна криза восени цього року: коронавірус, війна на Донбасі, некомпетентність влади?

Коронавірус	32%
Війна на Донбасі	6%
Некомпетентність влади	53%
Інше	3%
Важко відповісти	6%

Разом з тим, третина українців вважає епідемію COVID-19 найважливішою загрозою для економіки України.

Така оцінка дій влади викликана тим, що рівень довіри до перших осіб та органів публічної влади в Україні доволі низький (Таблиця 6) (Sociologichna grupa «Rejting», 2020, s. 10).

Таблиця 6

Наскільки ви задоволені діяльністю таких інституцій?, %

	Цілком задоволений	Скоріше задоволений	Важко відповісти	Скоріше не задоволений	Зовсім не задоволений
Президент України В. Зеленський	9	26	12	20	32
Голова Верховної Ради України Д. Разумков	6	15	28	15	36
Верховна Рада України	2	7	15	20	55
Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль	1	7	36	16	39
Кабінет Міністрів України	1	7	21	20	51

Недовіра до діяльності органів публічної влади України у протидії епідемії COVID-19 суттєво посилилася через суперечливі заяви та поведінку представників української влади.

На початку впровадження карантину виявилось, що в Україні не вистачає засобів індивідуального захисту. Паралельно ЗМІ оприлюднили шоковую для українців інформацію: засоби індивідуального захисту (маски, рукавички, медичні халати) у січні-лютому 2020 року були масово розпродані Україною в інші країни (Radio Svoboda, 2020). Так, наприклад, захисні маски було експортовано з України до 48 країн і районів світу. Також активно експортувалися одноразові медичні халати та медичні рукавички.

Врешті, 11 березня 2020 року Кабінет міністрів України заборонив експортувати окремі товари протиепідемічного призначення. Втім, на момент карантину у самій Україні було важко придбати засоби індивідуального засобу. Зокрема, найбільш незахищеним виявився медичний персонал. Більше того, саме у період запровадження карантину захисні маски та респіратори на території України стали за ціною дорожчими у 50 або навіть у 100 разів у порівнянні з докарантинними цінами.

Крім того, недовіра до діяльності органів публічної влади України у протидії епідемії COVID-19 посилилася після суперечливих заяв топ-чиновників. Так, головний санітарний лікар України Віктор Ляшко 8 травня

2020 року в ефірі українського телеканалу «Україна 24» заявив, що під час карантину парки та сквери закривали для відвідування заради психологічного ефекту (LB.ua., 2020). Це робилося лише з однією метою – щоб у людей з'явилося відчуття необхідності дотримання карантину. Така позиція страшенно обурила українців, особливо батьків маленьких дітей, яким тривалий час було заборонено відвідувати парки та сквери. Врешті, багато людей перестали дотримуватися карантинних обмежень, до яких продовжував закликати уряд України.

Ще одна ситуація, яка збурила українське суспільство, була пов'язана з поведінкою першої особи держави – президента України Володимира Зеленського. Президент України 3 червня 2020 року разом із членами своєї команди відвідав із місцевими чиновниками кав'ярню у місті Хмельницький (Ukrayinska pravda, 2020). Через карантинні обмеження робота кафетеріїв на той момент була ще заборонена. А перша особа держави продемонструвала порушення карантину. Власники інших закладів харчування обурилися через те, що їм заборонено працювати, але окремі кафе чомусь відкриті для відвідування чиновників. Через збурення громадськості поліція врешті виписала штраф президенту України за порушення правил карантину.

Крім того, доволі неоднозначною для громадян України стала інформація про використання коштів Фонду боротьби з COVID-19, який складає 64,7 млрд. грн. (Ukrinform, 2020). Відповідно до звіту міністра фінансів від 01.07.2020 р., більшу половину коштів Фонду (35 млрд. грн.) уряд вирішив передати на ремонт і реконструкцію доріг, а не на боротьбу з COVID-19. І це при зростаючій динаміці росту інфікованих в Україні!

Звісно, слід розуміти, що для владних інституцій період пандемії став тестом на уміння застосовувати рішучий та ефективний менеджмент, що передбачає як оперативне управління, так і суворі методи контролю. Доволі проблемними стали питання надання адміністративних послуг, вирішення різноманітних соціальних питань, забезпечення можливості дистанційного навчання тощо.

Втім, пандемія коронавірусу для органів публічної влади України стала також тестом на відповідальність. Маючи усі важелі впливу, владні органи України переважно виявилися не готовими формувати своєчасні ефективні механізми протидії деструктивним інформаційно-психологічним впливам, пов'язаних з пандемією COVID-19.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, в Україні владні інституції різного рівня продемонстрували неготовність до ефективної діяльності в умовах кризової ситуації та карантинних обмежень. Доволі низька ефективність діяльності органів публічної влади України в умовах пандемії коронавірусу спостерігалася з точки зору неготовності оперативного формування механізмів протидії загрозам інформаційної безпеки. Найчастіше неефективність органів влади проявлялася або у повільному реагуванні на виклики та деструктивні інформаційно-психологічні загрози щодо епідемії COVID-19, або в ігноруванні означених загроз.

Недоліки нормативної законодавчої бази України також обумовлювали низьку ефективність координації різних заходів владних органів у протидії інформаційно-безпековим загрозам стосовно епідемії коронавірусу.

Незважаючи на тривалі протиепідеміологічні заходи, в Україні спостерігається зростання захворюваності на коронавірус. Одним із вагомих чинників такої ситуації, окрім певного ігнорування органами публічної влади України деструктивних інформаційно-психологічних впливів на населення, є незадовільний рівень комунікації між владою та громадянами стосовно проблематики пандемії.

За допомогою контент-аналізу було виділено домінуючі деструктивні міфи стосовно епідемії COVID-19, які найбільш поширені у суспільній свідомості українців.

Констатовано, що низький рівень інформаційної грамотності населення призводить до невміння людей забезпечувати власну інформаційну безпеку. Відстежено, що весь період карантину маніпулятивні меседжі щодо пандемії

коронавірусу перманентно вносилися в інформаційний простір України. Наслідками для споживачів дезінформаційного контенту стали панічні настрої та тотальна невизначеність. Такі результати свідчать про недолугість інформаційної політики України щодо ситуації пандемії. Це призвело до суттєвого зниження рівня довіри до органів публічної влади України.

У цілому, інформаційна політика України в умовах епідемії COVID-19 має бути спрямована на забезпечення національних інтересів держави насамперед у сфері інформаційної безпеки держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховна Рада України, 2015. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»*. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text> [Дата звернення 24 Лютий 2021].
2. Верховна Рада України, 2016. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»*. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> [Дата звернення 24 Лютий 2021].
3. Верховна Рада України, 2018. *Закон України від 21.06.2018. № 2469-VIII «Про національну безпеку України»*. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [Дата звернення 24 Лютий 2021].
4. Горбулін, В.П. та Даник, Ю.Г., 2020. Національна безпека України: фокус пріоритетів в умовах пандемії. *Вісник Національної академії наук України*, [online] 5, с. 3-18. Доступно: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/170038/03-Horbulin%20.pdf?sequence=1> [Дата звернення 18 Лютий 2021].
5. Лазор, О.Д., Лазор, О.Ю. та Яременко, О., 2020. Пандемія COVID-19: [не] ефективність органів публічної влади. В: *Державне управління XXI століття: Портал можливостей, Збірник тез XX Міжнародного наукового конгресу*. Харків: с. 378-382. [online] Доступно: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2020-2/2020_02.pdf#page=378 [Дата звернення 18 Лютий 2021].
6. Міністерство охорони здоров'я України,

REFERENCES

1. Verhovna Rada Ukrayini, 2015. *Pro rishennya Radi nacionalnoyi bezpeki i oboroni Ukrayini vid 6 travnya 2015 roku «Pro Strategiyu nacionalnoyi bezpeki Ukrayini»*. [online] Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text> [Data zvernennya 24 Lyutij 2021].
2. Verhovna Rada Ukrayini, 2016. *Pro rishennya Radi nacionalnoyi bezpeki i oboroni Ukrayini vid 29 grudnya 2016 roku «Pro Doktrinu informacijnoyi bezpeki Ukrayini»*. [online] Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> [Data zvernennya 24 Lyutij 2021].
3. Verhovna Rada Ukrayini, 2018. *Zakon Ukrayini vid 21.06.2018. № 2469-VIII «Pro nacionalnu bezpeku Ukrayini»*. [online] Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [Data zvernennya 24 Lyutij 2021].
4. Gorbulin, V.P. ta Danik, Yu.G., 2020. *Nacionalna bezpeka Ukrayini: fokus prioritetiv v umovah pandemiyi. Visnik Nacionalnoyi akademiyi nauk Ukrayini*, [online] 5, s. 3-18. Dostupno: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/170038/03-Horbulin%20.pdf?sequence=1> [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].
5. Lazor, O.D., Lazor, O.Yu. ta Yaremenko, O., 2020. *Pandemiya SOVID-19: [ne] effektivnist organiv publichnoyi vladi. V: Derzhavne upravlinnya XXI stolittya: Portal mozhlivostej, Zbirnik tez XX Mizhnarodnogo naukovogo kongresu*. Harkiv: s. 378-382. [online] Dostupno: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2020-2/2020_02.pdf#page=378 [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].
6. Ministerstvo ohoroni zdorov'ya Ukrayini, 2020. *Karantinni zahodi*. [online] Dostupno:

2020. Карантинні заходи. [online] Доступно: <https://covid19.gov.ua/karantynni-zakhody> [Дата звернення 24 Лютий 2021].
7. Радіо Свобода, 2020. *Куди Україна продавала засоби індивідуального захисту у 2020 році. Інфографіка.* [online] Доступно: <https://www.radiosvoboda.org/a/export-zasobiv-individualnoho-zakhystu/30519946.html> [Дата звернення 24 Лютий 2021].
8. Соціологічна група «Рейтинг», 2020. *Україна: оцінка суспільно-політичної ситуації.* [online] Доступно: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ukraine_2000_062020_press.pdf [Дата звернення 23 Лютий 2021].
9. Терещенко, Д.Д., 2020. Особливості управління в період пандемії: світовий та вітчизняний досвід. В: *Травневі правові читання, I Всеукраїнська науково-практична конференція.* [online] Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, pp. 324-326. Доступно: http://edumns.org.ua/img/news/159/Travnevi_pravovi_chitannya.pdf#page=324 [Дата звернення 10 Лютий 2021].
10. Українська правда, 2020. *Кава у кафе на карантині: всіх супутників Зеленського оштрафували.* [online] Доступно: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/06/19/7256354> [Дата звернення 24 Лютий 2021].
11. Укрінформ, 2020. *Уряд уже розподілив 19 мільярдів із «коронавірусного» фонду – Шмигаль.* [online] Доступно: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3055007-urad-uze-rozpodiliv-19-milardiv-iz-koronavirusnogo-fondu-smigal.html> [Дата звернення 24 Лютий 2021].
12. Abdeldayem, M.M., Aldulaimi, S.H. and Aldulaimi, M.Latef A., 2020. Virtual Learning and Students' Connectedness in the Time of Coronavirus. *International Journal of Advanced Science and Technology*, [online] 29 (5), pp. 12634-12645. Available at: <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/25862> [Accessed 17 January 2021].
13. Agarwal, V. and Sunitha, B.K., 2020. COVID – 19: Current Pandemic and Its Societal Impact. *International Journal of Advanced Science and Technology*, [online] 29, (5s), pp. 432-439 Available at: <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/7285> [Accessed 17 January 2021].
14. BBC News. Україна, 2020. *Коронавірус: ВООЗ оголосила пандемію.* [online] (Останнє оновлення 11 березня 2020) Доступно: [https://www.bbc.com/ukrainian/news-](https://www.bbc.com/ukrainian/news-https://covid19.gov.ua/karantynni-zakhody)
- <https://covid19.gov.ua/karantynni-zakhody> [Data zvernennya 24 Lyutij 2021].
7. Radio Svoboda, 2020. *Kudi Ukrayina prodavala zasobi individualnogo zahistu u 2020 roci. Infografika.* [online] Dostupno: <https://www.radiosvoboda.org/a/export-zasobiv-individualnoho-zakhystu/30519946.html> [Data zvernennya 24 Lyutij 2021].
8. Sociologichna grupa «Rejting», 2020. *Ukrayina: ocinka suspilno-politichnoyi situaciyi.* [online] Dostupno: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ukraine_2000_062020_press.pdf [Data zvernennya 23 Lyutij 2021].
9. Tereshenko, D.D., 2020. Osoblivosti upravlinnya v period pandemiyi: svitovij ta vitchiznyanij dosvid. V: *Travnevi pravovi chitannya, I Vseukrayinska naukovopraktichna konferenciya.* [online] Cherkasi: CHIPB imeni Geroyiv Chornobilya NUCZ Ukraini, pp. 324-326. Dostupno: http://edumns.org.ua/img/news/159/Travnevi_pravovi_chitannya.pdf#page=324 [Data zvernennya 10 Lyutij 2021].
10. Ukrayinska pravda, 2020. *Kava u kafe na karantini: vsih suputnikov Zelenskogo oshtrafuvali.* [online] Dostupno: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/06/19/7256354> [Data zvernennya 24 Lyutij 2021].
11. Ukrinform, 2020. *Uryad uzhe rozpodiliv 19 milyardiv iz «koronavirusnogo» fondu – Shmigal.* [online] Dostupno: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3055007-urad-uze-rozpodiliv-19-milardiv-iz-koronavirusnogo-fondu-smigal.html> [Data zvernennya 24 Lyutij 2021].
12. Abdeldayem, M. M., Aldulaimi, S. H. and Aldulaimi, M. Latef A., 2020. Virtual Learning and Students' Connectedness in the Time of Coronavirus. *International Journal of Advanced Science and Technology*, [online] 29 (5), pp. 12634-12645. Available at: <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/25862> [Accessed 17 January 2021].
13. Agarwal, V. and Sunitha, B K., 2020. COVID – 19: Current Pandemic and Its Societal Impact. *International Journal of Advanced Science and Technology*, [online] 29, (5s), pp. 432-439 Available at: <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/7285> [Accessed 17 January 2021].
14. BBC News. *Ukrayina, 2020. Koronavirus: VOOZ ogolosila pandemiyu.* [online] (Ostannye onovlennya 11 bereznaya 2020) Dostupno:

- 51840700 [Дата звернення 18 Лютий 2021].
15. Gov.ua, 2020. *Кількість зареєстрованих ВПО станом на 13 квітня 2020 р.* [online] Доступно: <https://mtot.gov.ua/ua/kilkist-zareestrovanih-vpo-stanom-na-13-kvitnja-2020-r?fbclid=IwAR0F7cue-RDC6OuQtrHFO0KVcPp53eREN9nouGQT6ry7VMRmEluKnzBVpQ8> [Дата звернення 18 Лютий 2021].
  16. Hnytska, U., 2016. Information Security of Ukraine: Modern Challenges, Threats And Mechanisms of Counteracting Negative Information-Psychological Influences. *Humanitarian vision*, 2 (1), pp. 27-32.
  17. Islama, M., Watson, J., Iannella, R. and Geva, S., 2017. A greater understanding of social networks privacy requirements: The user perspective. *Journal of information security and application*, 33, pp. 30-44.
  18. Kyiv International Institute of Sociology, 2020a. *Думки і погляди населення України щодо походження коронавірусу і його поширення у світі: травень-червень 2020 року.* [online] Доступно: http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=952&page=1&fbclid=IwAR21zI6YgN7bueindZbBJ0_fW9p7NcMe2x_3c1H14c0MSTM19GzffZU79oI [Дата звернення 18 Лютий 2021].
  19. Kyiv International Institute of Sociology, 2020b. *Оцінка дій влади, епідемія коронавірусу та реакція на поточні події.* [online] Доступно: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=955&page=1> [Дата звернення 18 Лютий 2021].
  20. LB.ua., 2020. *Ляшко: парки та сквери в Україні закривали заради психологічного ефекту.* [online] Доступно: https://ukr.lb.ua/society/2020/05/10/457188_lyashko_parki_skveri_ukraini.html [Дата звернення 18 Лютий 2021].
  21. Qadir, S. and Quadri, S., 2016. Information Availability: An Insight into the Most Important Attribute of Information Security. *Journal of Information Security*, 7, pp. 185-194.
  22. Safa, N. and Maple, C., 2016. Human errors in the information security realm – and how to fix them. *Computer fraud and security*, 9, pp. 17-20.
  23. Texty.org.ua., 2020a. *Динаміка тем російської дезінформації. COVID-19.* [online] Доступно: <https://topic-radar.texty.org.ua/#/covid19> [Дата звернення]
  24. Texty.org.ua., 2020b. *Звідки взялися 66 % українців, що вірять у «штучний коронавірус».* [online] Доступно:
- 51840700 [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].
  15. Gov.ua, 2020. *Kilkist zareyestrovanih VPO stanom na 13 kvitnya 2020 r.* [online] Dostupno: <https://mtot.gov.ua/ua/kilkist-zareestrovanih-vpo-stanom-na-13-kvitnja-2020-r?fbclid=IwAR0F7cue-RDC6OuQtrHFO0KVcPp53eREN9nouGQT6ry7VMRmEluKnzBVpQ8> [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].
  16. Hnytska, U., 2016. Information Security of Ukraine: Modern Challenges, Threats And Mechanisms of Counteracting Negative Information-Psychological Influences. *Humanitarian vision*, 2 (1), pp. 27-32.
  17. Islama, M., Watson, J., Iannella, R. and Geva, S., 2017. A greater understanding of social networks privacy requirements: The user perspective. *Journal of information security and application*, 33, pp. 30-44.
  18. Kyiv International Institute of Sociology, 2020a. *Dumki i poglyadi naseleennya Ukrayini shodo pohodzhennya koronavirusu i jogo poshirennya u sviti: traven-cherven 2020 roku.* [online] Dostupno: http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=952&page=1&fbclid=IwAR21zI6YgN7bueindZbBJ0_fW9p7NcMe2x_3c1H14c0MSTM19GzffZU79oI [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].
  19. Kyiv International Institute of Sociology, 2020b. *Ocinka dij vladi, epidemiya koronavirusu ta reakciya na potochni podiyi.* [online] Dostupno: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=955&page=1> [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].
  20. LB.ua., 2020. *Lyashko: parki ta skveri v Ukrayini zakrivali zaradi psihologichnogo efektu.* [online] Dostupno: https://ukr.lb.ua/society/2020/05/10/457188_lyashko_parki_skveri_ukraini.html [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].
  21. Qadir, S. and Quadri, S., 2016. Information Availability: An Insight into the Most Important Attribute of Information Security. *Journal of Information Security*, 7, pp. 185-194.
  22. Safa, N. and Maple, C., 2016. Human errors in the information security realm – and how to fix them. *Computer fraud and security*, 9, pp. 17-20.
  23. Texty.org.ua., 2020a. *Dinamika tem rosijskoyi dezinformaciyi. COVID-19.* [online] Dostupno: <https://topic-radar.texty.org.ua/#/covid19> [Data zvernennya]
  24. Texty.org.ua., 2020b. *Zvidki vzyalisya 66 % ukrayinciv, sho viryat u «shtuchnij koronavirus».* [online] Dostupno:

<https://texty.org.ua/articles/101350/zvidky-vzyalysya-66-ukrayinciv-sho-viryat-u-shtuchnyj-koronavirus/?fbclid=IwAR3HvLhILNbpwoOSc7nHayley3UOmQaPdW91UF85cLs9JTIEH09aDeWzqKY> [Дата звернення 18 Лютий 2021].

25. World Health Organization (WHO), 2020. Ukraine Situation. [online] Available at: <https://covid19.who.int/region/euro/country/ua> [Accessed 17 January 2021].

<https://texty.org.ua/articles/101350/zvidky-vzyalysya-66-ukrayinciv-sho-viryat-u-shtuchnyj-koronavirus/?fbclid=IwAR3HvLhILNbpwoOSc7nHayley3UOmQaPdW91UF85cLs9JTIEH09aDeWzqKY> [Data zvernennya 18 Lyutij 2021].

25. World Health Organization (WHO), 2020. Ukraine Situation. [online] Available at: <https://covid19.who.int/region/euro/country/ua> [Accessed 17 January 2021].

Інформація про авторів

Куц Галина Михайлівна - доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; e-mail: kuts.niss@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7263-1958>.

Денисенко Ірина Дмитрівна – доктор філософських наук, професор, декан факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; e-mail: irdden@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1956-571X>

Безрук Олександр Олександрович – кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; e-mail: alex.bezruk@ukr.net; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4963-5707>.

Радіонова Ірина Олександрівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; e-mail: radionova.irina@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/000-0002-8863-7609>.

Куц Юрій Олексійович – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; e-mail: koots.yuriy@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8629-012X>.

Стаття надійшла до редакції: 15.03.2021 р.

Прийнята до друку: 08.04.2021 р.